

Hallingdalsk birkestævning

Tekst og fotos: Bjørn Petersen 2019

Stævning kan have mange formål og foregå på mange måder.
Fælles er at man udnytter energien i træernes rødder til hurtigt at få ny vækst af ved.

En moderne form er energiskov af fx poppel (*Populus*) eller pil (*Salix*), som maskinhøstes med få års mellemrum og maskinflises til flis, der supplerer andet brændsel i danske fjernvarmeværker – en overgang indtil energiforsyningen erstattes af teknikker, der ikke udleder CO₂.

En form med meget lang forhistorie er stævning af birk (*Betula*) til brænde. Idag nok mest til salg i små portioner med høj kilopris til hytteejere og -leiere.

Men tidligere har brændet haft stor betydning for den meget betydelige jernindustri med rødder tilbage til førromersk jernalder.

Jernfremstilling kræver høj varme, både til tørring, ristning, smeltning og rensning af malmen, og senere til smedning. Så høj temperatur at kul er nødvendigt (trækul brænder med en højere temperatur end brænde, der har flere gasser som brænder med en lavere temperatur end det rene trækul, og derfor sænker forbrændingstemperaturen).

En konstant forsyning med trækul var derfor nødvendig for at holde produktionen igang. Og hvad kan bedre end stævning sikre konstant genvækst af brændeved uden længere ventetid end nødvendigt?

I marken har arkæologer fundet spor af kulgruber fra forskellige perioder

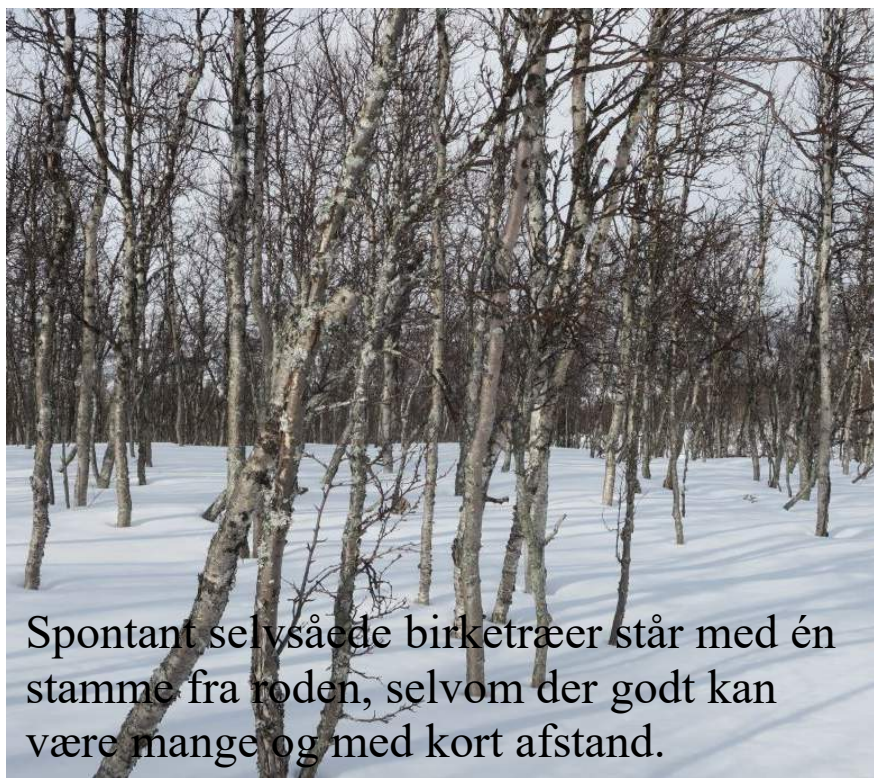
(til trækul-svidning) og af primitive højovne med klumper af jernslagge af for ringe kvalitet til at blive bearbejdet videre.

Der har været en udvikling fra små decentrale produktioner på gårdene til større og større specialisering, tilsidst med højt automatiserede fabrikker.

Gennem hele forhistorien og historien har arbejdet med fremstilling og eksport af jernvarer betydet meget for Hallingdal – og mange andre skandinaviske egne.

Ovenpå marken kan enhver se eksempler på nutidige stævningsskove af birk. De er nemme at kende: En ensaldrende birkebevoksning med mange stammer fra samme sokkel. Det viser at træerne har været skåret ned, og er skudt igen fra støddet; det gør birk meget villigt, nøjagtig som i en sjællandsk hasselstævning. Jo bredere sokkel, desto ældre stævning. Får man først øje for det, har de deres egen æstetik.

Tæt på gårdene er der flere stævningsskove end spontane birke - ihvertfald såvidt jeg har kunnet se; jeg har ikke haft mulighed for at studere store områder. Men fra busvindu og på spadsereture under ferier har jeg set *mange* fine eksempler.

Spontant selvsåede birketræer står med én stamme fra roden, selvom der godt kan være mange og med kort afstand.

Læs meget mere og se flere billeder (desværre ringe trykt) i artiklen *”Bedre! Billigere! Mere!”* i [netLommen 39 s 14-19](#):
(Den trykte udgave er meget forkortet).
Og på s 30 i samme Lommen.

